

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה טו.

עין משפט נר מצוה

עט א מיי פ"א מהל'
מ"ש הלכה ו יפ"ד
מהל' שטענדיג הלכה יג
[טושי"ש י"ד טעם של
סעף קטן]:
ב פ מיי (שס הל"ט)
[פ"א מהל' מעשר שני
הל' ה טושי"ש שס]:

או שבט דתקופה. אמתני נמי דקתני באחד בשבט קא צעי אע"ג
דשאלו באמתרוג (וקשיא אמאי לא צעי באחד בצלול ר"ה למעשר
דמהה או בקמייתא צו' בסיון ר"ה לשתי הלחם וצאיך):
דחדשים. אע"ג שזישול הפירות הולך אחר החמה שנאמר

מאן שמעת ליה כו'. אלמא ר"ש צן אלעזר כרצן גמליאל סבירא ליה:
אתרוג קשיא ליה ידא. קשה לען האתרוג ידים ממשמשות צו: **צ**ט
דחדשים. של לזנה: או **צ**ט דתקופה. חמה לסוף שלשים של תקופת
טבת נכנס שבט של חמה: היתה שנה מעוברת מהו. אימתי ר"ה
שבט הקמון לענת אל אדר הראשון
שהוא צמקוס צט: **א**מר רבה אחר רוב שנים.
מי ששמו צט: **א**מר רבה אחר רוב שנים.
ששים. שחנטה בששית: פטורה מן
המעשר. לקמיה מפרש טעמא דכולה
מילתא: א"ל אצ"י בשלמא סיפא.
דקא אמרת צט שביעית שנכנסה
לשמינית פטורה מן המעשר אלמא
נהגה צה קדושה שביעית ומיחייב
לאפקורה והפקרה פטורה מהמעשר
דמשמע דאלות צה צמר חנטה לענין
הפקר שביעית ולענין ציעור נמי
כדקאמרת חייבין ציעור כל הך סיפא
אע"ג דסתרא לה לרישא דקאמרת צט
ששית שנכנסה לשביעית פטורה מן
המעשר והפקר הוא משום שביעית
אלמא צמר לקיטה אזלת צה לענין
שביעית דאי לאו דשביעית נהגה צה
לא הוה מפטרה דהפקרה דשביעית
פטור לה ממעשר כדתינח כדמילתא
ואכלו אציוני עמך ויתרם תאכל חית
השדה^(א) מה חיה אוכלת מן פטורה מן
המעשר אף אדם פטור הא לא הוה
קשיא לי דלמינא ספוקי מספקא לך
אי אזלינן באתרוג צמר חנטה לענין
שביעית או צמר לקיטה כמו צמע
ואולת לחומר דשביעית דאורייתא
היא וספיקא דאורייתא לחומר: אלא
רישא. דסיימת צה פטורה מן הביעור
דקולא הוא: אמאי דאמרינן זיל צמר
חנטה. אשמעת לך צה דלא מספקא
לך ומסקנא דרישא וכולה סיפא חד
טעמא הוא דפשיטא לך דצמר חנטה
אזלינן: אי הכי. דלא מספקא ולא נהגא
שביעית באתרוג צט ששית: ספיקא
צמעשר. דלאו הפקר הוא: יד הכל
ממשמים צה. נהי דלא מחייב
לאפקורה דלא נהגא צה שביעית מיהו
כל שדות ופרדות הפקר הן צשביעית
ואין אתרוג זה נשמר צה לצדו ועל
כרחו הכל ממשמשין צו והפקר פטור
מן המעשר: רב המנוגא אמר לעולם
ששים. וחייב מעשר דקיון דשביעית
לא נהגא צה ולא הפקרה דמלכא היא
משמוש ד הכל צה אינו אלל גזל ואין
הפקר צה פטורה מן המעשר: מיסיבי
ר"ש צן יהודה אומר כו' הכי גרסינן
לה בצמקוסא^(א) שאין לך שחייב צמע
אלל אס כן גדל בחיוב ונלקט בחיוב
וצפיא גרסינן שאין לך שחייב ציעור ונלקט
צשביעית. צרישא דמילתיה יהיב טעמא לפטורה דמעשר לפי שהוליא
מכלל ששית צילנות סאלכו צם אחר חנטה לפיכך הוצק ליתן טעם
לצדו ואשמעינן כרבה דאע"ג דלאו הפקר דמלכא הוא כיון דסוף

בש"מא סיפא לחומר. מינה

מאי חומר? הכי קולא
היא לענין מעשר וחומר? לענין
שביעית ואי הוה אזיל לחומר? צמרייהו
הוה סייך חומר? אלל השתא הוה ליה
למימר צשלמא צמר חנטה וי"ל
דהכי קאמר צשלמא סיפא אפילו
מטעם ספק דצמר חנטה או צמר
לקיטה אזלת לחומר? לענין ציעור
וניחא הא לפטורה מן המעשר מאחר
דחייבו חכמים להפקיר:

יד הכל ממשמשים בו ואת אמרת
התחייב במעשר. לא נקט האי
טעמא אלל למאן דלאמר לעיל (דף ד):
זוה לאילן לכל דבר כשאר צילנות
דכולהו מודו דצמר חנטה אפי' הכי
פטורין מן המעשר מטעם יד הכל
ממשמשין דלמאי דצמר צטולמוס
משום חמשה זקנים דאתרוג אחר
לקיטה למעשר ואחר חנטה
לשביעית^(א) לא הוה צריך לעטם
זה דצין לענין חדש וישן צין לענין
מעשר שני ועני אזיל צמר לקיטה
וצמחם אייתי לקמן דצטולמוס
דהיינו מתני' דצכורים (פ"ב מ"ו)
דאתרוג זוה לאילן צג' דרכים
ולירק צדךך אחד:

שאין דבר שחייב במעשר

אא"ב גדל בחיוב ונלקט
בחיוב. לענין חדש וישן מעשר שני
ועני לא צעי גדל ונלקט צשה אמת
ואזלינן צמר חנטה והכל פטור משום
יד הכל ממשמשין:

שאין דבר שחייב בביעור

אא"ב גדל בשביעית ונלקט
בשביעית. וא"ת ומאי קשיא ליה סיפא
צין לרבה צין לרב המנוגא הא כולהו
תנאי פליגי אדרי"ש צהא דהא מילתא
דפשיטא דכלל דוכתי צין למעשר צין
לשביעית אילן צמר חנטה ירק צמר
לקיטה צצוה וימיס צמר שלש ועוד
קשיא דצפ' מקוס צנהגו (פמחם נא):
קאמר רבי שמעון גופיה כל הספחים
אסורין חוץ מספחיה כרוצ שמעמדה
רב נקיס גאון צצל שביעית היואלים
צשמינית ונראה הני מילי לענין שאר
דתי שביעית חוץ מלענין ציעור ועוד נראה דלא איירי הכא אלל
באתרוג דוקא ושמא שום טעם יש ומיתוקמא שפיר השתא כרבי
שמעון ההיא דנזות שות שביעית שלחן שניה (שביעית פ"ה מ"א):
ורבותיו

מאן שמעת ליה דאזיל בתר לקיטה ר"ג
וקתני שבט אלא אי אתמר הכי אתמר
אמר רבה בר רב הונא אע"ג דאמר רבן גמליאל
אתרוג אחר לקיטה כירק ראש השנה שלו
שבט מאי שנא התם דקתני אם היתה
שניה נכנסת לשלישית ומאי שנא הכא
דקתני אם היתה שלישית נכנסת לרביעית
מילתא אגב אורחיה קמ"ל דאתרוג קשיא
ליה ידא ואידי דממשמשי ביה כולי עלמא
בשביעית לא טעין פרי עד תלת שנין
בעא מיניה ר' יוחנן מרבי ינאי אתרוג
ר"ה שלו אימתי א"ל שבט שבט דחדשים
או שבט דתקופה א"ל דחדשים בעא מיניה
רבא מרב נחמן ואמרי לה ר' יוחנן מרבי
ינאי היתה שנה מעוברת מהו א"ל הלך
אחר רוב שנים אמר רבה אתרוג בת
ששית שנכנסה לשביעית פטורה מן
המעשר ופטורה מן הביעור ובת שביעית
שנכנסה לשמינית פטורה במעשר וחייבת
בביעור א"ל אביי בשלמא סיפא לחומר
אלא רישא פטורה מן הביעור אמאי
דאמרינן זיל בתר חנטה אי הכי תיחייב
במעשר א"ל יד הכל ממשמשין בה ואת
אמרת תיחייב במעשר ורב המנוגא אמר
בת ששית שנכנסה לשביעית לעולם
לעולם שביעית מיתבי ר"ש בן יהודה אומר
משום ר"ש אתרוג בת ששית שנכנסה
לשביעית פטורה מן המעשר ופטורה מן
הביעור שאין לך דבר שחייב במעשר
א"ב גדל בחיוב ונלקט בחיוב ובת
שביעית שנכנסה לשמינית פטורה מן
המעשר ופטורה מן הביעור שאין לך
דבר שחייב בביעור רישא קשיא לרב המנוגא
סיפא קשיא בין לרבה בין לרב המנוגא
תנאי היא דתניא^(א) אמר רבי יוסי אבטולמוס
העיד משום חמשה זקנים אתרוג אחר
לקיטתו למעשר ורבותינו נמנו באושא
ואמרו אחר לקיטתו בין למעשר בין
לשביעית שביעית מאן דכר שמיה
חסורי

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה יד הכל
כו' לא הוה צריך לעטם
זה. י"ב פ"י דששית כו',
הנכנס לשביעית דפטורה
מן המעשר (דאלי' בתר
לקיטה) ופטורה מן
הביעור דאלי' צמר חנטה
וצשביעית הנכנס לשמיני
חייבת ציעור דאלין
צמר חנטה ואע"ג דלקט
בשמיני כיון דהפקרה
דמלכא הוה דאלין צמר
חנטה לביעור פטור מן
המעשר:

מאן שמעת ליה כו'. אלמא ר"ש צן אלעזר כרצן גמליאל סבירא ליה:
אתרוג קשיא ליה ידא. קשה לען האתרוג ידים ממשמשות צו: צט
דחדשים. של לזנה: או צט דתקופה. חמה לסוף שלשים של תקופת
טבת נכנס שבט של חמה: היתה שנה מעוברת מהו. אימתי ר"ה
שבט הקמון לענת אל אדר הראשון
שהוא צמקוס צט: אמר רבה אחר רוב שנים.
מי ששמו צט: אמר רבה אחר רוב שנים.
ששים. שחנטה בששית: פטורה מן
המעשר. לקמיה מפרש טעמא דכולה
מילתא: א"ל אצ"י בשלמא סיפא.
דקא אמרת צט שביעית שנכנסה
לשמינית פטורה מן המעשר אלמא
נהגה צה קדושה שביעית ומיחייב
לאפקורה והפקרה פטורה מהמעשר
דמשמע דאלות צה צמר חנטה לענין
הפקר שביעית ולענין ציעור נמי
כדקאמרת חייבין ציעור כל הך סיפא
אע"ג דסתרא לה לרישא דקאמרת צט
ששית שנכנסה לשביעית פטורה מן
המעשר והפקר הוא משום שביעית
אלמא צמר לקיטה אזלת צה לענין
שביעית דאי לאו דשביעית נהגה צה
לא הוה מפטרה דהפקרה דשביעית
פטור לה ממעשר כדתינח כדמילתא
ואכלו אציוני עמך ויתרם תאכל חית
השדה^(א) מה חיה אוכלת מן פטורה מן
המעשר אף אדם פטור הא לא הוה
קשיא לי דלמינא ספוקי מספקא לך
אי אזלינן באתרוג צמר חנטה לענין
שביעית או צמר לקיטה כמו צמע
ואולת לחומר דשביעית דאורייתא
היא וספיקא דאורייתא לחומר: אלא
רישא. דסיימת צה פטורה מן הביעור
דקולא הוא: אמאי דאמרינן זיל צמר
חנטה. אשמעת לך צה דלא מספקא
לך ומסקנא דרישא וכולה סיפא חד
טעמא הוא דפשיטא לך דצמר חנטה
אזלינן: אי הכי. דלא מספקא ולא נהגא
שביעית באתרוג צט ששית: ספיקא
צמעשר. דלאו הפקר הוא: יד הכל
ממשמים צה. נהי דלא מחייב
לאפקורה דלא נהגא צה שביעית מיהו
כל שדות ופרדות הפקר הן צשביעית
ואין אתרוג זה נשמר צה לצדו ועל
כרחו הכל ממשמשין צו והפקר פטור
מן המעשר: רב המנוגא אמר לעולם
ששים. וחייב מעשר דקיון דשביעית
לא נהגא צה ולא הפקרה דמלכא היא
משמוש ד הכל צה אינו אלל גזל ואין
הפקר צה פטורה מן המעשר: מיסיבי
ר"ש צן יהודה אומר כו' הכי גרסינן
לה בצמקוסא^(א) שאין לך שחייב צמע
אלל אס כן גדל בחיוב ונלקט בחיוב
וצפיא גרסינן שאין לך שחייב ציעור ונלקט
צשביעית. צרישא דמילתיה יהיב טעמא לפטורה דמעשר לפי שהוליא
מכלל ששית צילנות סאלכו צם אחר חנטה לפיכך הוצק ליתן טעם
לצדו ואשמעינן כרבה דאע"ג דלאו הפקר דמלכא הוא כיון דסוף

דיני שביעית חוץ מלענין ציעור ועוד נראה דלא איירי הכא אלל
באתרוג דוקא ושמא שום טעם יש ומיתוקמא שפיר השתא כרבי
שמעון ההיא דנזות שות שביעית שלחן שניה (שביעית פ"ה מ"א):
ורבותיו

מאן שמעת ליה כו'. אלמא ר"ש צן אלעזר כרצן גמליאל סבירא ליה:
אתרוג קשיא ליה ידא. קשה לען האתרוג ידים ממשמשות צו: צט
דחדשים. של לזנה: או צט דתקופה. חמה לסוף שלשים של תקופת
טבת נכנס שבט של חמה: היתה שנה מעוברת מהו. אימתי ר"ה
שבט הקמון לענת אל אדר הראשון
שהוא צמקוס צט: אמר רבה אחר רוב שנים.
מי ששמו צט: אמר רבה אחר רוב שנים.
ששים. שחנטה בששית: פטורה מן
המעשר. לקמיה מפרש טעמא דכולה
מילתא: א"ל אצ"י בשלמא סיפא.
דקא אמרת צט שביעית שנכנסה
לשמינית פטורה מן המעשר אלמא
נהגה צה קדושה שביעית ומיחייב
לאפקורה והפקרה פטורה מהמעשר
דמשמע דאלות צה צמר חנטה לענין
הפקר שביעית ולענין ציעור נמי
כדקאמרת חייבין ציעור כל הך סיפא
אע"ג דסתרא לה לרישא דקאמרת צט
ששית שנכנסה לשביעית פטורה מן
המעשר והפקר הוא משום שביעית
אלמא צמר לקיטה אזלת צה לענין
שביעית דאי לאו דשביעית נהגה צה
לא הוה מפטרה דהפקרה דשביעית
פטור לה ממעשר כדתינח כדמילתא
ואכלו אציוני עמך ויתרם תאכל חית
השדה^(א) מה חיה אוכלת מן פטורה מן
המעשר אף אדם פטור הא לא הוה
קשיא לי דלמינא ספוקי מספקא לך
אי אזלינן באתרוג צמר חנטה לענין
שביעית או צמר לקיטה כמו צמע
ואולת לחומר דשביעית דאורייתא
היא וספיקא דאורייתא לחומר: אלא
רישא. דסיימת צה פטורה מן הביעור
דקולא הוא: אמאי דאמרינן זיל צמר
חנטה. אשמעת לך צה דלא מספקא
לך ומסקנא דרישא וכולה סיפא חד
טעמא הוא דפשיטא לך דצמר חנטה
אזלינן: אי הכי. דלא מספקא ולא נהגא
שביעית באתרוג צט ששית: ספיקא
צמעשר. דלאו הפקר הוא: יד הכל
ממשמים צה. נהי דלא מחייב
לאפקורה דלא נהגא צה שביעית מיהו
כל שדות ופרדות הפקר הן צשביעית
ואין אתרוג זה נשמר צה לצדו ועל
כרחו הכל ממשמשין צו והפקר פטור
מן המעשר: רב המנוגא אמר לעולם
ששים. וחייב מעשר דקיון דשביעית
לא נהגא צה ולא הפקרה דמלכא היא
משמוש ד הכל צה אינו אלל גזל ואין
הפקר צה פטורה מן המעשר: מיסיבי
ר"ש צן יהודה אומר כו' הכי גרסינן
לה בצמקוסא^(א) שאין לך שחייב צמע
אלל אס כן גדל בחיוב ונלקט בחיוב
וצפיא גרסינן שאין לך שחייב ציעור ונלקט
צשביעית. צרישא דמילתיה יהיב טעמא לפטורה דמעשר לפי שהוליא
מכלל ששית צילנות סאלכו צם אחר חנטה לפיכך הוצק ליתן טעם
לצדו ואשמעינן כרבה דאע"ג דלאו הפקר דמלכא הוא כיון דסוף

רבינו הננאל
מאי שנא התם (בהוריה)
(בברייתא) דתנן וליקרות
דקתני ואם היתה שניה
בכנסת לשלישית, ומאי
שנא האב גבי אתרוג דקמי
אם היתה שלישית נכנסה
לרביעית כול' ופשוטה
היא. פיר' שבט דחדשים
הוא מניין ימות הלכה
שצ"ד ימים ליי"ב חדש.
שבט דתקופה לחשבון
חמה, והם ששה ימים
ליי"ב חודש. ושבת של
חמה נקרא ינוארים בלשון
יוון. פמחים שבאים
ט"ו של שבט (ל שנת
הלכה, בותר מחציו
ומרובו של שבט שנת
החמה. ופשוטה שבט
של חדש הלכה, ואפילו
אם היא שנה מעוברת,
ראש השנה שלו שבט,
בתר רוב שנים אזלין.
אמר רבה אתרוג בת
ששית שנכנסת בשביעית
פטורה מן המעשר, בתר
לקיטה אזלינן לענין
מעשר, מפני יד הכל
ממשמשין בה, וההפקר
פטור מן המעשר. ופטורה
מן הביעור, דאזלינן
בתר חנטה. והא בת
ששית היא, מיקל
במעשר וביעור. ובה
שביעית שנכנסת לשמינית
חייבת בביעור ופטורה
מן המעשר, ואוקימנא
לחומר. ורב המנוגא
אמר בת ששית שנכנסת
לשביעית לעולם ששית,
פ"י שחיבת במעשר. ובה
שביעית שנכנסת לשמינית
לעולם שביעית. ואותבין
הא דתני ר' שמעון בן
יהודה משום ר' שמעון
אתרוג בת ששית שנכנסת
לשביעית פטורה מן
המעשר ומן הביעור, שאין
דבר חייב במעשר אלא
הגדל והנלקט בחיוב, ובה
שביעית שנכנסת לשמינית
פטורה מן המעשר ומן
הביעור, שאין לך דבר
שחייב בביעור אלא הגדל
והנלקט בפטור. קשיא
לרבה. ולרב המנוגא דאמר
לעולם בתר חנטה אזלינן,
קשיא ליה רישא וסיפא,
רישא קתני אתרוג בת
ששית שנכנסת בשביעית
פטור מן המעשר, הגה
בתר לקיטה [אזלינן],
שאר לך נלקט בשביעית
וחייב במעשר. וסיפא
נמי דקתני בת שביעית
שנכנסת לשמינית פטורה
מן הביעור, גם זו בתר
לקיטה אזלינן שאין לך
דבר נלקט בשמינית
וחייבת בביעור. ולא מצא
פירוק. סיפא קשיא לרבה
דאמר בת שביעית שנכנסת
לשמינית חייבת בביעור
[דאזלינן] אחר חנטה,
ומתיבא חגי פטורה מן
הביעור קשיא ליה. ופירוק
חלקו בזה ופשוטה היא.

(א) נאורה י"ל להיך פעמים ששלים ט"ו של שבט שנת החמה בתר וכו' של שבט של שנת הלכה וכו'.